

Манба ва фойдаланилган адабиётлар:

1. Petrović P., Arsić M., Nojković A. Increasing public investment can be an effective policy in bad times: Evidence from emerging EU economies. *Econ Model.* 2020. <https://doi:10.1016/j.econmod.2020.02.004>
2. Астанакулов О.Т. Инвестиция самарадорлиги ўзгаришига таъсир этувчи омиллар ва уларнинг таъсирини ҳисоблаш йўллари. // "Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар" илмий-электрон журнали. 3-сон, май-июнь, 2021 йил.
3. Астанакулов О.Т., Асатуллаев Х.С., Халиков С.У. Анализ и оценка эффективности инвестиционных проектов. // "Халқаро молия ва ҳисоб" илмий-электрон журнали. 3-сон, июнь, 2018 йил.
4. Жигарев С.А. Факторы повышения эффективности инвестиционных процессов в машиностроении. // *TERRA ECONOMICUS (Экономический вестник Ростовского государственного университета)*. 2009. Том 7. № 2 (часть 3). – 170 с.
5. Корчагин Ю.А., Маличенко И.П. Теория инвестиций. Издательство "Феникс". – М., 2008 г. С. 285.
6. Розанов Д.А. Государственное регулирование национальной экономики. Учебно-методическое пособие. – А.: ООО "Редакция газеты", 2020. – 124 с.
7. Бирюков Д.В. Эффективность инвестиций на макроэкономическом и региональном уровнях. // *Журнал Российское предпринимательство*. № 2 (2). 2010. 2-9 с.
8. Shihong Zeng, Chunxia Jian, Chen Ma, Bin Su. Investment efficiency of the new energy industry in China // *Energy Economics*. Volume 70, February 2018, Pages 536-544. <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2017.12.023>
9. Zhi-xiong Huang, Xiaozhong Li, Yuheng Zhao. Stock Pledge Restrictions and Investment Efficiency // *Finance Research Letters*, Available online 4 April 2022, 102864. <https://doi.org/10.1016/j.frl.2022.102864>
10. Chenguel Med bechir. Meriem Jouirou. Investment efficiency and corporate governance: evidence from Asian listed firms. // *Journal of sustainable finance & investment*. September 2021. <https://doi.org/10.1080/20430795.2021.1974241>
11. Bole Zhou, Shouguo Zhao. Industrial policy and corporate investment efficiency. // *Journal of Asian Economics*. Volume 78, February 2022, 101406 <https://doi.org/10.1016/j.asieco.2021.101406>
12. Жигарев С.А. Теоретические аспекты развития инвестиционных процессов в машиностроении. // *Журнал Terra Economicus*. Том 7. № 4 (2). 2009. 79-82 с.
13. Жигарев С.А. Факторы повышения эффективности инвестиционных процессов в машиностроении. // *TERRA ECONOMICUS*. 2009. Том 7. № 2 (3). – 171 с.
14. Баранников М.М. Эффективность инвестиционных процессов, машиностроительного производства. – М.: Финансы и кредит, 2008. – 174 с.
15. Кесян Г.В. Обоснование индикаторов эффективности инвестиционной политики машиностроительных предприятий. // *TERRA ECONOMICUS*. 2009 Том 7. № 3 (3). – 168 с.
16. Умаров С.Р. Қишлоқ хўжалигига инвестицияларни жалб этиш ва улардан самарали фойдаланиш. Иқтисодиёт фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган авторферат. – Т., 2008. – 10 с.
17. Шодиев Х.А. Молия статистикаси. Дарслик. – Т., 2010. – 173 б.
18. Пулатова М.Б. Саноат корхоналарининг ташқи иқтисодий фаолиятини молиялаштиришда инвестициялардан самарали фойдаланиш йўллари. PhD дисс. автореф. – Т., 2018. – 14 б.
19. Валеев Б.Б. Миллий иқтисодиётнинг барқарор ривожланишини таъминлашда тўғридан-тўғри хорижий инвестициялардан фойдаланиш самарадорлигини ошириш. PhD дисс. автореф. – Т., 2017. – 14 б.
20. Михайлова Э.А., Орлова Л.Н. Экономическая оценка инвестиций. Учебное пособие. – Рыбинск: РГТА, 2008. – 75 с.

**ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ МУАММОЛАРИНИ ҲАЛ ҚИЛИШГА
ЙЎНАЛТИРИЛГАН ИНВЕСТИЦИЯЛАР
САМАРАДОРЛИГИ**

Садикова Ферузахон Рахимовна -
Қўқон давлат педагогика
институтини ўқитувчиси

https://doi.org/10.55439/ECED/vol23_iss3/a18

Аннотация. Мақолада инвестицияларни фаоллаштириш ва самарадорлигини ошириш бўйича замонавий шароитларга мос чоралар ва механизмларни ишлаб чиқиш асосида миллий иқтисодиётнинг рақобатбардошлигини ҳар томонлама оширишга олиб келадиган мувозанатли прогрессив инвестиция сиёсатини шакллантириш ва бугунги кунда инвестиция соҳасида ижтимоий-иқтисодий ривожланишни самарали таъминлашга тўққинлик қиладиган бир қатор муҳим муаммолар мавжудлиги, уларнинг асосийси жалб қилинган инвестициялар ҳажмининг етарли эмаслиги, шу жумладан тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар ва уларнинг мантқиқсиз тақсимланиши тўғрисида фикр юритилган ва амалий тавсиялар ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: инвестиция сиёсати, миллий иқтисодиёт, самарадорликни ошириш, хорижий инвестициялар, технологик қайта жиҳозлаш, ахборот-коммуникация технологиялари, кластер.

**ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИНВЕСТИЦИЙ, НАПРАВЛЕННЫХ НА РЕШЕНИЕ
ПРОБЛЕМ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА**

Садыкова Ферузахон Рахимовна -
Преподаватель Кокандского государственного
педагогического института

Аннотация. В статье рассматривается формирование взвешенной прогрессивной инвестиционной политики, которая приведет к комплексному повышению конкурентоспособности национальной экономики за счет разработки соответствующих современным условиям мер и механизмов стимулирования и повышения эффективности инвестиций, включая прямые иностранные инвестиции и их алогичное распределение, и разработаны практические рекомендации.

Ключевые слова: инвестиционная политика, национальная экономика, эффективность, иностранные инвестиции, технологическое перевооружение, информационно-коммуникационные технологии, кластер.

EFFICIENCY OF INVESTMENTS AIMED AT SOLVING AGRICULTURAL PROBLEMS

Sadikova Feruzahon Rakhimovna -
Teacher of the Kokand State
Pedagogical Institute

Abstract: In the article, the formation of a balanced progressive investment policy that will lead to a comprehensive increase in the competitiveness of the national economy on the basis of the development of appropriate measures and measures to modern conditions for the activation and increase in the efficiency of investments, and today there are a number of important problems that hinder the effective provision of, in particular, the views on foreign direct investment and their illogical distribution were drawn up and practical recommendations were developed.

Keywords: investment policy, national economy, increasing efficiency, foreign investment, technological re-equipment, information and communication technologies, cluster.

Кириш. Молиявий-иқтисодий инқироз натижасида пайдо бўлган янги жаҳон иқтисодиёти фаолиятнинг барча соҳаларини модернизация қилиш, техник қайта жиҳозлаш ва юқори технологияли ишлаб чиқаришга ўтиш муаммосини таъкидлайди. Иқтисодий ислохотлар муҳити нуқтаи назаридан инвестиция фаоллигини ошириш ва инвестиция муҳитини яхшилаш муаммоси асосий масалалардан биридир. Бу инвестицияларни фаоллаштириш ва самарадорлигини ошириш учун замонавий шароитларга мос чора-тадбир ва механизмларни ишлаб чиқиш асосида миллий иқтисодиёт рақобатбардошлигини ҳар томонлама оширишга олиб келадиган мувозанатли прогрессив инвестиция сиёсатини шакллантириш зарурлигига олиб келади.

Ҳар бир давлатга инвестицияларнинг киб келиши мазкур мамлакатдаги инвестиция муҳитига таъсир этувчи омилларга бевосита боғлиқ. Инвестиция муҳити инвестиция ресурсларини жойлаштириш учун умумий мезон бўлиб, биринчи навбатда, капитал маблағлар даромадлигини таъминлайди. Бошқача айтганда, инвестиция муҳити инвестиция муносабатларини амалга ошириш мумкин бўлган имкониятлар ва қулайликлар мажмуасини ўзида акс эттирган воқелиқдир. Инвестиция муҳитини яхшилашдан мақсад инвестиция салоҳиятини ошириш учун зарур ва мақбул шарт-шароитларни яратиш, инвестиция фаолиятини

жадаллаштириш ва пировардида, иқтисодиётни юксалтириш, ижтимоий муаммоларни ҳал этиш, ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш имконини яратишдан иборат.

Ўзбекистонда амалга оширилаётган инвестиция сиёсатининг асосий йўналишлари орасида қуйидагиларни алоҳида таъкидлаб кўрсатиш мумкин:

- инвестиция жалб қилиш учун халқаро меъёр ва конвенцияларга мос, саноати ривожланган мамлакатлар инвесторлари томонидан тан олинадиган ҳуқуқий шарт-шароитларни яратишга интилиш;

- республикага жаҳон даражасидаги технологияларни етказиб берадиган ва иқтисодиётнинг замонавий тузилишини вужудга келтиришга ёрдам берадиган инвесторлар учун очиқ эшиклар сиёсатини изчиллик билан амалга ошириш;

- ишлаб чиқариш билан боғлиқ инвестицияларни киритишга кўмаклашиш;

- мамлакатнинг кредит қобилиятини қўллаб-қувватлаш;

- мамлакатнинг айрим минтақаларида ижтимоий ва экология муаммоларини ҳал қилишга қаратилган инвестицияларни киритишга ёрдам бериш.

Иқтисодиётдаги, жумладан, қишлоқ хўжалигидаги умумий ҳолатни кўп жиҳатдан йўналтирилган инвестициялар ва уларнинг нақадар самарадорлигига қараб аниқлаш мумкин.

Шунинг учун ҳам инвестицияларга инвестицион муҳит яратилишига нафақат ҳар бир мамлакат, балки халқаро миқёсда (БМТ Бош Ассамблеясининг савдо ва тараққиёт конференцияси (UNCTAD) орқали) ҳам алоҳида диққат-эътибор берилади: бугунги кунда барқарор ўсишни таъминлаш учун инвестицияларни йўналтиришга глобал миқёсда ижобий сиёсий иқлим яратиш зарурати ҳар қачонгидан кўра кучаймоқда. Лекин сўнгги йилларда иқтисодий ётаётган инвестициялар, айниқса тўғридан-тўғри инвестициялар камайиб бормоқда. Уларнинг ҳажми 2019-2020 йиллари ривожланган мамлакатларда 40 %гача тушиб кетди[4].

Инвестициялар айниқса, қишлоқ хўжалиги учун муҳим. Қишлоқ хўжалигида иқтисодий ўсишнинг сифат даражасини таъминлаш учун кенг миқёсда техника, технология, ўсимликларни ҳимоя қилиш, экология, ахборот, малака, инфратузилмани қамраб олган фронтал миқёсдаги инновацион инвестицияларни амалга ошириш зарур. Бундан ташқари, “Яшил иқтисодиёт”, яъни иқтисодиётнинг комплекс: ижтимоий-иқтисодий-экологик жиҳатдан мутаносиб ривожланишини таъминлаш ҳам инновацион инвестицияларни талаб қилади.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили. Тадқиқотимиз кўрсатадики, инвестицияларга бағишланган тадқиқотлар кўп ва кенг қамровли. Уларни бир мақола доирасида чуқур таҳлил қилиш имкони йўқ. Республикамиз тадқиқотчилари кўпроқ хорижий инвестицияларни жалб этишга устун даражада диққат қаратмоқдалар. Улардан сўнгги йилларда чоп этилган С.Обидов “Мамлакатимиз қишлоқ хўжалигида инвестицияларни жалб этиш ҳолати ва уларни баҳолаш усуллари ишлаб чиқишга ҳаракат қилган. Қишлоқ хўжалиги учун инвестицияларнинг ўрни ва самарадорлигини юқори баҳолаган”[5].

О.Т.Астанакулов, Х.С.Асатуллаев, С.У.Халиковларнинг “Анализ и оценка эффективности инвестиционных проектов” номли илмий ишида қишлоқ хўжалигига киритилган инвестициялар аҳолининг қишлоқ хўжалиги маҳсулотларга эҳтиёжини қондириш ва уни экспорт қилиш бўйича таклифларини келтириб ўтган[6].

З.Д.Сайдахмедова ва Д.Х.Ахмедова “Глобаллашув шароитида инновацион иқтисодиётни ривожлантиришда қишлоқ хўжалигига киритилган инвестицияларнинг роли ва уни ҳудуд иқтисодиётини ривожлантириш асоси сифатида” ўрганганлар[7].

М.Алимарданов, А.Хайдаров, А.Бозоров, Н.Шарипова Ўзбекистон Республикаси иқтисодиётига чет эл инвестицияларини жалб қилиш, уларни қишлоқ хўжалигига йўналтириб махсу-

лотларни етиштириб экспорт қилишни таклиш этган ва унда солиқларнинг роли, имтиёзларни киритиш тўғрисида ўз қарашларини баён этганлар[8].

Мазкур адабиётларда мамлакатимиз минтақаларига инвестицияларнинг жалб этилиш ҳолатини таҳлил қилиб, уни баҳолаш йўналишлари кўрсатиб берилган. Республикамизда амалга оширилаётган инвестицион сиёсат йўналишлари ва инвестицион лойиҳалар самарадорлигини баҳолаш ва таҳлил қилишнинг ўзига хос хусусиятларига алоҳида эътибор қаратилган ҳамда уни такомиллаштириш бўйича тавсиялар ишлаб чиқилган. Хорижий инвесторларга давлат томонидан бир қатор имтиёз ва преференциялар берилиши, шунингдек, хорижий инвестиция иштирокидаги корхоналарнинг солиқ юқини камайтириш йўли орқали қишлоқ хўжалигини ривожлантириш масалалари ўрганилган.

Д.Хусановнинг “Аграр соҳада инвестиция фаоллигини оширишнинг долзарб масалалари” мақоласида қишлоқ хўжалигида инвестиция жараёнининг бозор тамойиллари ва ислохотларга мослигини таъминлаш назарий жиҳатдан ўрганилган [9].

Тожибоева Д. Шунинг учун қишлоқда инвестиция масаласини ҳал этишда диверсификацияни амалга ошириш, агро-саноат-молия гуруҳларининг шаклланиши муҳим аҳамиятга эга. Унинг ташкилий-иқтисодий шакли жаҳонда қўлланилаётган замонавий барқарор кооперацион алоқаларга хос тузилма кластерлар бўлиб, у хомашё ишлаб чиқаришдан бошлаб, тайёр пировард маҳсулотни истеъмолчига етиб боришигача бўлган занжирни ифодалайди[10].

Бизнингча қишлоқ хўжалигида инвестицияларни тўғри йўналтирилганлиги соҳадаги кўпгина муаммоларни ҳал қилади, ҳудуд иқтисодиётини янги босқичга кўтарилади, аҳолини бандлиги таъминланади, ҳудуднинг экспорт салоҳияти янада ошади, инвестиция ҳар томонлама фойда олиб келади.

Тадқиқот методологияси. Ушбу мақола ни ёритишда таққослаш, гуруҳлаш, таҳлил ва синтез, абстракт мантиқий таҳлил, аналитик таҳлил, усуллардан фойдаланилди. Маълумотлар аналитик таҳлил қилиниб, қишлоқ хўжалигида инвестицияларни жалб этиш истиқболлари ва соҳадаги муаммоларни назарий жиҳатдан ёритиб беришга ҳаракат қилинди. Натижада муаммоларни аниқланди ва муаммоларга тегишли илмий асосланган таклифлар берилди ҳамда мушоҳада қилиш асосида илмий хулосаларга келинди. Тадқиқот объекти сифатида қишлоқ хўжалигидаги инвестицион фаолият мисол қилиб олинди.

Таҳлил ва натижалар. Бугунги кунда инвестиция соҳасида ижтимоий-иқтисодий ривожланишни самарали таъминлашга тўсқинлик қиладиган бир қатор муҳим муаммолар мавжуд бўлиб, уларнинг асосийси жалб қилинган инвестициялар ҳажмининг етарли эмаслиги, шу жумладан тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар ва уларнинг мантқиқсиз тақсимланишидан иборат. Шундай қилиб, республикада аҳоли жон бошига асосий капитал жамғариш даражаси глобал ўртача кўрсаткичнинг 20 %ни ва МДҲ мамлакатлари бўйича ўртача кўрсаткичнинг 25 %ни ташкил этади.

2020 йил январь-декабрь ойларида тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар ҳажми ЯИМнинг 3,6 %ни ташкил этди ва ЯИМнинг оптимал даражаси 7-10 %ни ташкил этди, натижада аҳоли жон бошига атиги 77 АҚШ доллари, МДҲ мамлакатлари учун ўртача кўрсаткич эса 100-120 долларни ташкил этади. ФДИНИНГ ярмидан кўпи тоғ-кон саноатидаги йирик лойиҳаларга йўналтирилган бўлиб, натижада минтақалар бўйича инвестициялар номутаносиблиги юзага келади. 2020 ҳудудлари учун январь-декабрь 4 натижаларига кўра (Тошкент, Навоий, Бухоро ва Қашқадарё вилоятлари) умумий инвестициялар ҳажмининг қарийб 51% ини ва хорижий инвестициялар оқимининг 64% ини ташкил этди. Шу билан бирга, ҳудудлар бўйича инвестицияларни жалб қилиш динамикаси кўп жиҳатдан ягона йирик инвестиция лойиҳаларини амалга оширишга боғлиқ [1].

Таъкидлаш керакки, сўнгги ўн йил ичида инвестицияларнинг репродуктив тузилмасига жами инвестицияларнинг 62-63 фоизини янги корхоналар қуриш, ишлаб чиқариш объектларини кенгайтириш, реконструкция қилиш, модернизация қилиш, техник ва технологик янгилаш атиги 21-22 фоизни ташкил этади. Шунга кўра, инвестицияларнинг технологик таркибида харажатларнинг асосий ҳажми (50-56%) қурилиш-монтаж ишларига (ҚМИ) тўғри келади, янги қурилиш харажатларининг асосий таркибий қисми сифатида ва сарфланган машиналар, ускуналар ва инвентаризацияни сотиб олиш киради.

Инвестиция сиёсатининг устувор йўналишлари асосий воситаларни янгилаш ва модернизация қилиш жараёнларида, айниқса ишлаб чиқариш тармоқларида фаолиятнинг паст даражасига олиб келди. Бундан ташқари, модернизация, техник ва технологик қайта жиҳозлаш учун инвестицияларни жалб қилишнинг етарли эмаслиги маҳаллийлаштиришнинг паст даражаси ва бутловчи қисмлар импортига кучли боғлиқликка, юқори ишлаб чиқариш харажатларига олиб келди, бу эса ўз навбатида, ўрта даража-

даги саноатни ривожлантириш имкониятларини пасайтиради.

Глобал инвестиция жараёнларига интеграциялашув хатарлари асосан капитал бозорларининг беқарорлиги билан боғлиқ бўлиб, бу инвестициялар оқимини ривожланаётган мамлакатлар ва ўтиш даврида иқтисодиётга эга мамлакатлар ўртасидаги рақобат объектига айлантиради.

Қулай инвестиция муҳитини яратишда Ўзбекистоннинг етарли даражада фаолият юритмаслиги тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар оқими камайиши, натижада умуман мамлакатда инвестицион фаоллик пасайишига олиб келиши мумкин. Жаҳон иқтисодиётининг заиф ривожланиш хавфи, Ўзбекистон экспорт маҳсулотларининг анъанавий турлари (пахта, газ, олтин) бўйича жаҳон нархларининг пасайиши, яъни инвестициялар рентабеллиги пасайиши ҳам ички бозорга капитал оқимини секинлаштириши мумкин.

Бундай муаммоларни ҳал қилиш бир қатор чора-тадбир ва механизмларни қабул қилишни ўз ичига олади, уларнинг асосийси инвестиция ва ишбилармонлик муҳитини яхшилаш, давлат-хусусий шерикликни ривожлантириш орқали иқтисодиётга инвестиция ресурсларини жалб қилишдир. Инвестиция воситаларини диверсификация қилиш ва замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш ҳисобига банкдан ташқари кредит институтлари, молия фонд бозори, қимматли қоғозлар бозори инфратузилмасини ривожлантириш орқали инвестицияларни самарали ва сифатли ривожлантириш мумкин.

Инвестиция сиёсати чора-тадбирлари мажмуасининг йўналишларидан бири давлатнинг инвестиция ресурсларини тақсимлашдаги иштирокини чеклаш ва иқтисодий ривожланишнинг устувор йўналишларига инвестицияларни рағбатлантириш, хусусий мулк дахлсизлиги кафолатларини кучайтиришдаги ролини янада ошириш.

Инвестицияларни жалб қилиш ва ривожлантириш сиёсатини амалга оширишда, шу жумладан солиқ имтиёзлари ва имтиёзларини тақдим этишда минтақаларга кўпроқ эркинлик бериш, вилоят ҳудудида қолган солиқлар улушини ошириш, шу билан бирга маҳаллий аҳолининг масъулиятини ошириш бўйича минтақавий сиёсатнинг норматив-ҳуқуқий базасини такомиллаштириш муҳим аҳамиятга эга. Бу инвестицияларни жалб қилиш ва бизнес юртиш шароитларини яхшилаш маҳаллий даражада мавжуд бўлган улкан захиралардан тўлиқроқ фойдаланиш имконини беради.

Шунингдек, тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни, айниқса устувор тармоқлар

ва “концессия” шаклларида жалб қилиш, иқтисодиётнинг юқори рақобатбардош тармоқларини ривожлантиришни рағбатлантириш ва “ўсиш тармоқлари”ни бирлаштиришга асосланган саноат сиёсатини амалга ошириш асосий элемент ҳисобланади.

Давлат ўз саъй-ҳаракатларини ҳаётни қўллаб-қувватловчи саноат инфратузилмаси объектларини янгилаш, шу билан товарлар, иш ва хизматлар ишлаб чиқаришда хусусий секторни барқарор ривожлантириш учун шароит яратишга қаратади.

Миллий фонд бозори институтларини ривожлантириш, товарлар, хизматлар ва капитал бозори фаолиятини самарали мониторинг қилиш бўйича ишлар алоҳида йўналиш бўлади.

Хорижий инвестицияларни фаол жалб қилиш механизмлари янги заводлар қуриш ва устувор тармоқларда эскиларини янгилашдан манфаатдор бўлган Ғарб компаниялари учун махсус рағбатлантириш механизмлари бўлади; инвесторлар учун фикр ва таклифларни тўплаш учун ахборот тизимини ишлаб чиқиш, уларни таҳлил қилиш, шу асосда инвестиция муҳитини яхшилаш бўйича чоралар кўриш, реклама муҳитини яратиш ва ривожлантириш компаниялар ва етакчи йирик корхоналар имижини шакллантириш бўйича тадбирларни ўтказиш; молиявий муҳандисликни ривожлантириш.

Мавжуд ресурслардан фойдаланиш самардорлигини ошириш учун инвестиция институтларини такомиллаштириш, венчур капитал қўйилмалар бозорини шакллантириш, инвестиция ва инновацион хатарларни суғурталаш тизимини такомиллаштириш, илмий тадқиқот ишларини молиялаштиришнинг самарали тизимини шакллантириш ва ишлаб чиқаришга инновацияларни жорий этиш асос бўлади.

2019-2030 йилларда иқтисодий ўсишнинг прогноз суръатларини сақлаб қолиш учун асосий воситаларга инвестицияларнинг реал ўсишини йилига камида 10,3 фоизга, тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар ҳажмини 19,5 фоизга ошириш режалаштирилган. Шу билан бирга, инвестицияларнинг ЯИМдаги улуши 32,8 йилда 2030 фоизга ошади [2].

Жаҳон бозорларида юқори сифатли ва рақобатбардош маҳсулотлар ишлаб чиқариш учун замонавий технологияларни жорий этиш, чуқур қайта ишлаш ва юқори қўшимча қийматга эга маҳсулотларни ишлаб чиқаришга асосланган ҳолда, ишлаб чиқариш соҳасига инвестиция киритиш устувор бўлган хорижий инвесторларнинг сифат таркиби ўзгаришига, қизиқиш ортишига олиб келади юқори технологияли саноат ва илмий тадқиқот соҳасидаги хорижий инвесторлар. Натижада хорижий

инвестицияларни жалб қилиш билан боғлиқ вазият яхшиланди, аҳоли жон бошига тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар ҳажми 6,9 барабар кўпайиши прогноз қилинмоқда, бу эса Ўзбекистоннинг минтақада аҳоли жон бошига тўғри келадиган ФДИ бўйича етакчилардан бирига айланишига имкон беради.

2030 йилгача бўлган инвестиция сиёсатининг мақсади мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг устувор йўналишларини муваффақиятли амалга ошириш учун шароит яратиш, барқарор иқтисодий ўсишни таъминлаш, миллий иқтисодиётнинг рақобатбардошлигини ошириш, саноатни мустаҳкамлаш бўйича чора-тадбирларни амалга ошириш учун маблағ жалб қилиш манбалари ва механизмларини аниқлашдан иборат ҳудудларнинг салоҳияти ва ҳар томонлама ривожланишини ўз ичига олади [3].

Ўрта ва узоқ муддатли истиқболда инвестиция сиёсатини амалга оширишда икки йўналишга эътибор қаратиш лозим:

- амортизация сиёсатини такомиллаштириш, солиқ юкини камайтириш, фонд бозорининг родини тубдан ошириш, аҳоли ва тадбиркорларнинг жамғармаларини сафарбар этиш, хусусий ташқи ва ички инвестицияларни кенг жалб этиш учун қулай инвестиция муҳитини яратиш орқали инвестиция салоҳиятини кенгайтириш (йилига инвестицияларнинг ўсиши камида 1,2–1,3 барабар);

- иқтисодиёт тармоқларини модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлашни жадаллаштириш, янги ўрта юқори технологик тармоқларни яратиш ва ривожлантириш, инновацион фаолиятни кенгайтириш орқали инвестиция ресурсларидан фойдаланиш самардорлигини ошириш (ЯИМ ўсишининг капитал интенсивлиги 1,5-2 %гача пасайиши мумкин).

Прогноз даврида инвестиция сиёсатини ислоҳ қилишнинг асосий вазифаси жалб қилинган инвестициялар ҳажмини ошириш концепциясидан инвестициялардан самарали фойдаланиш концепциясига босқичма-босқич ўтиш, хусусан, хомашё саноатининг эмас, балки юқори қўшилган қиймат тармоқлари рақобатбардошлигини оширишга қўшган ҳиссаси билан белгиланади.

Инвестиция сиёсатининг устувор йўналишлари анъанавий, асосан қазиб олиш тармоқларини молиялаштиришдан, иқтисодиётнинг билим талаб қиладиган тармоқларига сармоя киритиш, жаҳон бозорларида юқори сифатли ва рақобатбардош маҳсулотлар, ишлар ва хизматларни ишлаб чиқариш учун замонавий технологияларни жорий этишга йўналтирилиши керак.

Иқтисодиётнинг иқтисодий ўсишини таъминлашнинг ижтимоий-иқтисодий мақсадга

мувофиқлиги асосида инвестиция сиёсатида асосий эътибор лойиҳаларни амалга оширишда инвестицияларни жалб қилиш ва саноат ишлаб чиқаришини ривожлантиришни таъминлашга қаратилади.

Шу билан бирга, мамлакатнинг технологик ривожланиши учун асос сифатида хизмат қиладиган янги тармоқларни яратиш ва мавжуд тармоқларни ривожлантириш, муқобил энергия манбаларини ривожлантириш, илғор энергия ва ресурсларни тежовчи технологияларни жорий этиш, хомашёни қайта ишлаш, ишлаб чиқариш компонентлари устувор йўналиш бўлади.

Инвестиция сиёсатининг асосий йўналишларидан бири мева-сабзавот ва пахта ва тўқимачилик маҳсулотларини ишлаб чиқариш ва чуқур қайта ишлаш кластерларини яратишни рағбатлантириш орқали ҳамкорликни ривожлантиришдир.

Бундай йўналишни ривожлантириш учун асос қишлоқ хўжалиги муаммоларини ҳал қилишга йўналтирилган инвестициялар ҳажми ошиши бўлади. Республиканинг озик-овқат хавфсизлигини таъминлашга қаратилаётган алоҳида эътибор қишлоқ хўжалиги соҳасидаги инвестиция сиёсатининг йўналишларини белгилаш омили сифатида хизмат қилади. Бу соҳадаги инвестиция сиёсати стратегияси қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини ишлаб чиқаришда барқарор тизимларни яратиш ва ер ва сув ресурслари самарадорлигини ошириш, табиий ва иқтисодий шароитлари нисбатан ноқулай бўлган ҳудудларни ривожлантиришни рағбатлантиришга қаратилган.

Қишлоқ хўжалигини ривожлантириш муаммоларини ҳал қилиш қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини сақлаш, ташиш ва сотиш учун инфратузилмани яратиш ва кенгайтириш, агрокимёвий, молиявий ва бошқа замонавий бозор хизматларини кўрсатиш, қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши учун ресурслар (ёқилғи, уруғлар, машиналар ва бошқалар) учун эркин бозорларни яратишни ўз ичига олади), шунингдек, логистика тизимларини жорий этиш ва “Ўзагро” миллий брендини мустақамлаш.

Шу билан бирга, ишлаб чиқаришда инвестициялардан фойдаланиш самарадорлиги ишлаб чиқарилган маҳсулотларни сотиш, шу жумладан экспорт учун тегишли инфратузилмани шакллантириш билан узвий боғлиқ. Шу муносабат билан кўп функцияли транспорт ва логистика марказларини қуриш ва замонавий самарали электровозларни сотиб олиш орқали локомотив паркни янгилаш бўйича лойиҳаларни амалга ошириш мақсадга мувофиқдир.

Ўзбекистон Республикаси ташқи савдо товарларининг асосий жаҳон ва минтақавий

бозорларга қисқа муддатли чиқиши учун самарали ва ишончли муқобил транспорт ва транзит йўлакларини шакллантириш, хусусан, Ўзбекистон-Қирғизистон-Хитой темир йўли қурилишини ўрганиш, шунингдек, Ўзбекистон-Қирғизистон темир йўлини янада ривожлантириш, аэропортларни модернизация қилиш, уларнинг хорижий авиакомпаниялар ва бошқа логистика компаниялари учун жозибадорлигини ҳисобга олган ҳолда алоҳида масала ҳисобланади.

Хулоса ва таклифлар. Хулоса сифатида айтиш мумкинки, қишлоқ хўжалигига киритилган инвестициялар ҳар томонлама ижобий натижаларга олиб келади. Инвестицияларни асосан чет эл инвестицияларини жалб қилиш лозим.

Қўйилган мақсадни амалга ошириш учун мамлакатимизда ривожланган мамлакатлар тажрибасидан келиб чиқиб, қишлоқ хўжалигига инвестициялар миқдорини кескин ошириш, ҳеч бўлмаганда бюджетдан сарфланадиган улушни тармоқлар ўртача даражасига етказиш зарур.

Қабул қилинган фармон ва қарорлар ижроси асосида қандай ўзгаришлар юз бераётганини, барча ёрдам ва имтиёзлар (жумладан, ирригация-мелиорация ишларини бажаришга мўлжалланган махсус фондлардан ажратилган маблағларни ҳам қўшиб) умумий равишда яратилган маҳсулотга нисбатан қандай улушни ташкил қилиши ва у ривожланган давлатлар даражасига нисбатан қандай ўрин тутишини аниқлаган ҳолда келгусида меъёрий ҳужжатлар ишлаб чиқиш ва институционал ўзгаришларни амалга ошириш керак.

Қишлоқ хўжалигининг табиат билан чамбарчас боғлиқлиги, иқтисодий қонунлар табиат қонунлари билан боғлиқлигини ҳисобга олган ҳолда президентимиз томонидан аграр соҳага тегишли 2017-2018 йиллар қабул қилинган қатор қарорларнинг дастлабки натижаларини ўрганиш асосида соҳани қўллаб-қувватлаш зарур. Бунда айниқса, инновацион инвестициялар:

а) инфратузилмани ривожлантириш ва самарадорлигини оширишга мўлжалланган лойиҳаларни;

б) органик ва минерал ўғитларнинг илмий асосланган ўртача меъёрларини (азот, калий, фосфор ўртасида) сақлашга қаратилган лойиҳаларни;

в) долзарб илмий тадқиқотларни;

г) экологик муҳитни яхшилашга;

д) кластер тизимини шакллантириш ва ривожлантиришга қаратилган лойиҳаларни давлат томонидан қўллаб-қувватлашни кучайтириш зарур.

Манба ва ва фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Послание Президента Республики Узбекистан Шавката Мирзиёева Олий Мажлису от 22 декабря 2017 года.
2. Послание Президента Республики Узбекистан Шавката Мирзиёева Олий Мажлису от 28 декабря 2018 года.
3. Концепция социально-экономического развития Республики Узбекистан до 2030 года.
4. <https://www.vestifinance.ru/articles/113501>
5. Обидов С. Мамлакатимиз реал сектор корхоналарига инвестициялар жалб қилиш ҳолати ва уларни баҳолаш усуллари. "Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар" илмий электрон журнали. 3-сон, май-июнь, 2017 йил. www.iqtisodiyot.uz;
6. Астанакулов О.Т., Асадуллаев Х.С., Халиков С.У. Анализ и оценка эффективности инвестиционных проектов. "Халқаро молия ва ҳисоб" илмий электрон журнали. 3-сон, июнь, 2018 йил. www.interfinance.uz;
7. Сайдахмедова З.Д., Ахмедова Д.Х. Глобаллашув шароитида инновацион иқтисодиётни ривожлантиришда инвестицияларнинг роли. "Халқаро молия ва ҳисоб" илмий электрон журнали. 3-сон, июнь, 2018 й.
8. Алимарданов М., Хайдаров А., Бозоров А., Шарипова Н. Ўзбекистон Республикаси иқтисодиётига чет эл инвестицияларини жалб қилишда солиқларнинг роли. "Халқаро молия ва ҳисоб" илмий электрон журнали. 5-сон, октябрь, 2017 йил.
9. Хусанов Д. Аграр соҳада инвестиция фаоллигини оширишнинг долзарб масалалари. /Бизнес эксперт, 2017, 9-сон, 46-51-бетлар.
10. Тожибоева Д. Аграр соҳа хусусиятлари ва фаол инвестицион фаолиятнинг долзарблашуви. "Халқаро молия ва ҳисоб" илмий электрон журнали. 2-сон, апрель, 2019 й.